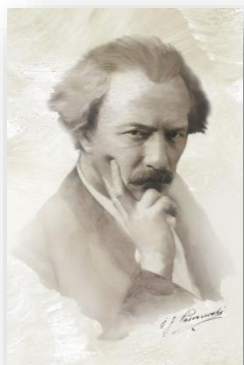

Ignacy Jan Paderewski – Wielki Artysta, Obywatel Świata

Paderewski – Pianista, Kompozytor, Społecznik, Polityk, Wielki Patriota

Życie Ignacego Jana Paderewskiego (1860-1941) dzieli się na cztery okresy:

1. 1860-1888, lata nauki, pierwsze publiczne występy pianistyczne, pierwsze kompozycje.
2. 1888-1915, imponująca kariera pianistyczna, twórczość kompozytorska.
3. 1915-1921, praca na rzecz Polski, służba Ojczyźnie.
4. 1922-1939, powrót do koncertowania na estradach świata.

Ostatnie lata to epilog tego długiego, niesamowitego i pięknego życia, (1939-1941) lata ponownie oddane służbie publicznej, Polsce.¹

Dzieciństwo

Paderewscy - rodzina z tradycjami patriotycznymi, podtrzymująca pamięć polskich powstań narodowych: listopadowego (1830) i styczniowego (1863).

Ród Paderewskich pochodził z miejscowości Paderewo (Podlasie) i pieczętował się **herbem Jelita** nadanym przez króla Władysława Łokietka.²

Jan Paderewski, ojciec Ignacego był szlachcicem, zarządcą w Kuryłówce (Ukraina, Podole).

Poliksena Nowicka, matka Ignacego była córką profesora na Uniwersytecie Wileńskim, członka stowarzyszenia filomatów, przyjaciela Adama Mickiewicza.

Jan Paderewski i Poliksena pobrali się prawdopodobnie pod koniec lat 50-tych XIX w. Zamieszkali w Kuryłówce, gdzie w 1858 roku na świat przyszła córka – Antonina, a **6 listopada 1860 r.** urodził się **Ignacy Jan Paderewski**.

W kilka miesięcy po urodzeniu Ignacego, Poliksena Paderewska zmarła na nieznaną w tamtych czasach chorobę zakaźną.

Ignacy zaczął grać na pianinie mając niecałe trzy lata. Pan Paderewski widząc zainteresowanie syna postanowił zatrudnić nauczyciela.

Pierwszy nauczyciel – był nim pewien skrzypek, tak o nim mówił pianista: „*Będąc skrzypkiem niewiele widział o fortepianie, był miłym sumiennym starszym człowiekiem, twierdził, że chociaż właściwie nie potrafi mnie kształcić w muzyce fortepianowej, sądzi jednak, iż mógłbym całkiem dobrze grać duety!* [...]”³

W 1863 r. – Jan Paderewski (ojciec) kierując się uczuciami patriotycznymi postanowił pomóc powstańcom styczniowym i zgodził się, aby w jego domu ukryto broń i mundury. Niestety, nie udało się tego zachować w tajemnicy. Któregoś dnia przed dom zajechali Kozacy, aresztowano Jana, Ignacego kilka razy uderzono nahażką⁴.

Dziećmi zajęła się ciotka, siostra ojca. Zabrała je do **Nowosiólek** koło **Cudnowa** (Wołyń). Ignacy i Antosia mieszkali u niej przez cały okres pobytu Jana (ojca) w więzieniu. Ciotka zajęła się ich edukacją, dzieci nauczyły się czytać i pisać, mówić po francusku. Zadbala też o muzyczne wykształcenie.

Nowym nauczycielem rodzeństwa Paderewskich został **Piotr Sowiński** – zatrudniony przez ciotkę, „*Jedyne co od nas wymagał, to abyśmy grali z siostrą na cztery ręce najrozmaitsze kompozycje i wyjątki z oper, podczas gdy on siedział przy fortepianie i przysłuchiwał się naszej grze. Tak więc mimo wszystko okazał się niewiele lepszym od skrzypka nauczycielem*” – wspominał Paderewski⁵.

¹ <https://www.cultureave.com/zywot-paderewskiego/>

² <https://www.lazienki-krolewskie.pl/pl/edukacja/baza-wiedzy/ignacy-jan-paderewski-bohater-sztuki-i-ojczyzny#:~:text=Ojciec%20przysz%C5%82ego%20pianisty%20i%20kompozytora,wiele%20tysi%C4%99cy%22%20%2D%20pisa%C5%82%20Paderewski.>

³ Iwona Kienzler, Ignacy Paderewski. Ulubieniec kobiet, Warszawa 2014, s.18

⁴ SJP – nahażka - skórzany, pleciony bicz na krótkiej rękojeści

⁵ Iwona Kienzler, Ignacy Paderewski. Ulubieniec kobiet, Warszawa 2014, s.18

W roku 1867 - po latach rozłąki, pobycie ojca w więzieniu, poszukiwaniu pracy, mieszkaniu u siostry ojca - rodzina Paderewskich w końcu zamieszkała razem w majątku bogatej polskiej rodziny w **Sudyłkowie**. Pan Paderewski został administratorem majątku. Zamieszkali we czworo: pan Jan (ojciec), Ignacy, Antosia, dziadek Józefat i ... nowa żona, Anna z Tańkowskich, wdowa z gromadką dzieci w wieku małych Paderewskich oraz jej ojciec, Florian Tańkowski. Jesienią 1872 r. Ignacy wraz z siostrą wziął udział w koncercie charytatywnym. Na początku wystąpili w duecie, a potem chłopiec zagrał jako solista. Był to udany debiut. Posypały się zaproszenia, chłopiec był zapraszany do domów mieszczan, do dworów, do salonów arystokracji, gdzie uświetniał spotkania towarzyskie grając małe recitale. Ojciec Ignacego przyglądał się popularności syna, słuchając głosów zachwytów postanowił zapewnić mu rzetelne muzyczne wykształcenie i wysłał syna na dalszą naukę muzyki do Warszawy.

Lata edukacji w Warszawie

Pod koniec 1872 roku, mając ukończone 12 lat Ignacy wraz z ojcem po raz pierwszy przyjeżdża do Warszawy, aby zostać uczniem Instytutu Muzycznego.

Zasady przyjęcia do Instytutu Muzycznego w Warszawie:

- wiek od 12 do 20 lat,
- złożenie dokumentacji na którą składało się: świadectwo urodzenia, świadectwo lekarskie, a także świadectwo szczepienia przeciwko ospie,
- przedstawienie świadectwa szkolnego informującego o umiejętności czytania, pisanie oraz znajomości czterech działań arytmetycznych,
- zdanie egzaminu z przygotowania muzycznego: znajomość gam we wszystkich tonacjach i pozycjach, wykonanie jednej lub dwóch etiud Czernego, Cramera lub innych kompozytorów, zaprezentowanie fragmentu sonaty Clementiego, Beethovena lub innych kompozytorów⁶.

Chłopiec został przyjęty do Instytutu Muzycznego bez żadnych trudności, ale biografowie podają różne wersje przyjęcia Ignacego na uczelnię:

- ojciec Ignacego przekazał dyrektorowi Instytutu Muzycznego listy polecające od wpływowych osób z Wołynia,
- dyrektor szkoły, Apolinary Kątski słyszał o wszechstronnie uzdolnionym dziecku z Wołynia,
- Ignacy zachwycił komisję egzaminacyjną swoją grą na fortepianie,

- „wg samego Paderewskiego zadziałała jakaś magia między nim a Kątskim: „*W czasie pierwszej rozmowy patrzył mi prosto w oczy [...]. Zrozumiałem jednak natychmiast to spojrzenie, toteż nie zdziwiło mnie wcale, gdy powiedział: >>Tego chłopca przyjmujemy od razu, i to bez egzaminu<<. Patrząc mu w oczy wytrzymałem jego badawczy wzrok i jakoś zrozumieliśmy się od razu.*”⁷

Ignacy dołączył do grona uczniów Instytutu Muzycznego w pierwszych dniach lutego 1873 r.

W Warszawie Paderewscy udali się do sklepu producenta fortepianów **Kerntopfa** z zamiarem kupna pianina. W sklepie z instrumentami Ignacy przechodził od jednego do drugiego fortepianu i grał. Jego zachowanie zwróciło uwagę Edwarda Kerntopfa, który z sympatią przyglądał się chłopcu i spontanicznie, bezinteresownie postanowił pomóc. Za radą Edwarda Kerntopfa nie kupiono instrumentu - jak zasugerował sprzedawca, za rok pianino (na fortepian Paderewskiego nie było stać) byłoby bezużyteczne - zaproponował, aby Ignacy korzystał za darmo z fortepianu stojącego w sklepie.

⁶ tamże, s. 34

⁷ Ignacy Jan Paderewski, Pamiętniki, Kraków 1972, s. 66

Kerntopf zaoferował także bezpłatny pokój u swojej rodziny⁸.

Chłopiec zamieszkał na stacji przy placu Kasińskich u rodziny Jana Aleksandra Kerntopfa, właściciela fabryki fortepianów i pianin. Najstarszy syn Kerntopfa, Edward, otoczył młodego pianistę przyjacielską opieką która z biegiem czasu przerodziła się w długoletnią przyjaźń.

Początki edukacji nie były dla chłopca przyjemne. Pierwszy nauczyciel fortepianu⁹ na pierwszych zajęciach stwierdził, że ręce chłopca nie nadają się do fortepianu, że nie ma odpowiednich predyspozycji fizycznych i proponował inne instrumenty. Kolejni nauczyciele nie potwierdzali tej opinii. Zajęcia z gry na fortepianie prowadził z Ignacym Jan Śliwiński, Henryk Koman i Juliusz Janoth. Ignacy był solidnym i wyróżniającym się uczniem, po pierwszym roku nauki (uczył się tylko cztery miesiące) w czerwcu otrzymał u swego nauczyciela gry na fortepianie ocenę bardzo dobrą – „Bardzo pracowity i zdolny uczeń. Lubi muzykę i zrobił znaczny postęp. Lekkość w dawniejszym palcowaniu zaczyna powoli ustępować.”¹⁰

Pozostałe oceny na świadectwie: zasady muzyki, czytanie nut głosem, „śpiew zbiorowy”, religia, język rosyjski – bardzo dobry, język włoski - ocena dobra.

Na początku nowego roku szkolnego (we wrześniu 1873 r.) dyrektor Apolinary Kątski wydał zarządzenie, które dotyczyło uczniów klas fortepianu. Każdy uczeń klasy fortepianu miał uczyć się grać na instrumencie dętym. Dyrektorowi Instytutu przyświecał jeden cel, chciał utworzyć orkiestrę uczelnianą. Zgodnie z zarządzeniem utworzono klasę instrumentów dętych, dyrektor z własnych funduszy kupił komplet instrumentów. Rok później (1874 r.) utworzono zespół składający się z pięćdziesięciu muzyków, a pierwszym puzonistą został Ignacy Paderewski. Zanim chłopiec został „wybitnym” puzonistą czekał go – zgodnie z zarządzeniem - wybór instrumentu, który okazał się niezwykle trudny.

Flet – profesor Kazimierz Tomaszewski stwierdził, że na tym instrumencie grać nie będzie .. ma za szerokie wargi, choć chłopiec spędził już parę tygodni na poznawaniu i ćwiczeniu na instrumencie. Obój i klarnet, spotkało to samo co flet. Wybór padł na róg, Ignacy zrobił niewielkie postępy, ale na egzaminach półrocznych nie zaliczył przedmiotu. Znowu trzeba było zmienić instrument. Trąbka – porażka, nauczyciel Antoni Kuhne wystawił mu ocenę niedostateczną i polecił zmianę instrumentu. Został puzon, gry uczył ten sam profesor (Antoni Kuhne) co gry na trąbce. Puzon okazał się w końcu właściwym instrumentem. Ze wspomnień pianisty:

„Drogi chłopcze, próbujesz wciąż grać na fortepianie, ale po co? To nie dla ciebie! – zawyrokował profesor Kuhne. – Czekaj karierę, ale tylko puzonistą. Z pewnością, grając na nim a nie na fortepianie, zarobisz kiedyś na życie”.

Na koniec roku profesor Kuhne wystawił Ignacemu ocenę bardzo dobrą i zamieścił notkę „Wielka zdolność, lecz mało pracuje”¹¹.

W czerwcu 1878 roku Paderewski ukończył Instytut Muzyczny z najlepszymi wynikami wśród zdających: z jedenastu przedmiotów uzyskał dziesięć ocen bardzo dobrych, ocenę dobrą z historii i estetyki muzyki. Na egzaminie 25 czerwca, jako jedyny otrzymał najwyższe oceny – rymskie piątki¹² z kontrapunktu wyższego, ćwiczeń zbiorowej muzyki i fortepianu (wykonał „Koncert a-moll” Edwarda Griega).¹³

Uroczysty koncert absolwentów odbył się w Sali Aleksandryjskiej warszawskiego ratusza 29 i 30 czerwca 1878 roku.

Ignacy wystąpił na dwóch koncertach:

- 29.06 - razem ze skrzypkiem Kazimierzem Kątskim (synem dyrektora Instytutu Muzycznego) i wiolonczelistą Michałem Biernackim wykonał „Trio g-moll” Antoniego Rutkowskiego,
- 30.06 – wystąpił dwukrotnie m.in. jako akompaniator absolwentki klasy śpiewu, która wykonała pieśń „Dola”, kompozycja Paderewskiego.

⁸ Iwona Kienzler, Ignacy Paderewski. Ulubieniec kobiet, Warszawa 2014 s. 36

⁹ w literaturze nie znalazłam jednoznacznej odpowiedzi, kto był pierwszym nauczycielem gry na fortepianie w Instytucie Muzycznym, może mi umknęło

¹⁰ Iwona Kienzler, Ignacy Paderewski. Ulubieniec kobiet, Warszawa 2014 s. 43

¹¹ tamże, s. 46

¹² piątka rzymska, odpowiednik współczesnej oceny celującej

¹³ Iwona Kienzler, Ignacy Paderewski. Ulubieniec kobiet, Warszawa 2014 s. 63

Jesienią 1878 roku Paderewski został zatrudniony w Instytucie Muzycznym. Został nauczycielem fortepianu w klasie „niższej” żeńskiej. Praca pedagogiczna nie przynosiła mu jednak satysfakcji, ani zadowolenia. W czasie wolnym Paderewski komponował, doskonalił technikę gry na fortepianie oraz koncertował. W tym też czasie nastąpiły bardzo ważne zmiany w jego życiu osobistym. Ignacy zakochał się, wybranką jego serca została Antonina Korsakówna.

Antonina Korsakówna – pierwsza żona

Pochodziła z rodziny Korsaków posiadających majątek **Rudnia** na Wołyniu (nieдалеко Wielkich Łuków). Urodziła się 1 maja 1856 roku w rodzinie Ignacego Korsaka i Julii z Szapielewiczów. Ukończyła Pensję Wzorową w Płocku z wynikiem celującym, a ponieważ wykazywała uzdolnienia muzyczne rodzice posłali ją do Warszawy, by tam kształciła się w Instytucie Muzycznym. Naukę rozpoczęła w klasie fortepianu, potem próbowała swoich sił w klasie śpiewu, jednak najlepsze wyniki uzyskiwała w klasie deklamacji. Doceniając jej „talent dramatyczny” została wytypowana do koncertu absolwentów, który odbył się 29 i 30 czerwca 1878 roku, być może, właśnie tam, zobaczyła po raz pierwszy Ignacego Paderewskiego.

Zanim doszło do ślubu młodzieniec musiał uzyskać zgodę rodziców dziewczyny. Teściowie nie widzieli w nim odpowiedniego kandydata na męża, był za młody (20 lat) oraz nie miał stabilnej sytuacji finansowej. Wierząc w swoje niezachwiane uczucia, mając stuprocentową pewność, że u boku Antoniny chce spędzić swoje życie, pojechał Paderewski na początku 1880 roku do Łuków Wielkich, aby osobiście przekonać rodziców, by oddali mu córkę.

Ignacy poślubił Antoninę **7 stycznia 1880 roku** w **Rudni**, młodzi zamieszkali w Warszawie przy ul. Włodzimierskiej 14, (inne źródła podają ul. Chmielną).

Po ślubie Paderewski wrócił do pracy w Instytucie i do koncertowania.

9 października 1880 roku Antonina i Ignacy zostali rodzicami, urodził im się syn **Alfred Antoni Feliks**. Szczęście młodych rodziców nie trwało długo, Antonina chorowała. **18 października 1880 roku** zmarła, przed śmiercią wyraziła życzenie, by Ignacy wykorzystał jej posag na dalsze kształcenie za granicą.

Kompozytor czy pianista?

Styczeń 1882 r. - pierwszy wyjazd do Berlina na studia do profesora **Friedricha Kiela**. Lekcje u Kiela uświadomiły młodemu pianiście, jak niewiele jeszcze umie. Paderewski więc ćwiczył dziesięć, dwanaście godzin dziennie. Pracował intensywnie. Profesor Kiel zauważył u Ignacego niespotykany talent, zachęcał do pracy nad techniką gry, chwalił.

W Berlinie w tym samym czasie przebywał przyjaciel Ignacego, Maurycy Moszkowski. Dzięki jego znajomościom wydawnictwo Ed. Bote und G. Bock wydało pierwsze kompozycje Paderewskiego.

Właściciel wydawnictwa, Hugo Bock nie tylko wydawał kompozycje Ignacego, zapraszał go także do swojego domu. W salonie Bocka Paderewski poznał m.in. skrzypka Josepha Joachima, Pabla de Sarasate i Ryszarda Straussa.

Po latach za najważniejsze wydarzenie podczas pobytu w Berlinie uznał Paderewski spotkanie z **Antonim Rubinsteinem** (rosyjski pianista, kompozytor, dyrygent, przyjaciel H. Wieniawskiego). Po kolacji u Bocków, na której gośćmi byli Rubinstein i Paderewski, ten pierwszy poprosił Ignacego o zagranie paru swoich kompozycji. Paderewski, spełnił prośbę. Rubinstein był zachwycony grą i po występie powiedział „*Ma pan świetną przyszłość przed sobą. powinien pan dużo więcej sam grać. Ma pan wrodzoną technikę i mógłby pan – jestem tego pewien – zrobić karierę*”

jako pianista”¹⁴. Wspominając po latach tamto spotkanie kompozytor powie „*To, co powiedział (Rubinstein) przeobraziło cały mój świat*”.¹⁵ Słowa takiego autorytetu utwierdziły Paderewskiego w wyborze drogi życiowej – Paderewski wiedział już, że zostanie **PIANISTĄ**.

We wrześniu 1882 roku Paderewski wraca do Warszawy, do Instytutu Muzycznego.

Styczeń 1884 – drugi wyjazd do Berlina tym razem na studia kompozytorskie u **Heinricha Urbana**, kompozytora pedagoga w Nowej Akademii Muzycznej. Studia u Urbana dały Paderewskiemu „mocne i trwałe podstawy orkiestracji”.

W tym okresie powstały jego pierwsze utwory orkiestrowe – *Uwertura Es-dur i Suita G-dur*, oraz miniatury na instrumenty dęte. Rozwijała się nadal współpraca z firmą wydawniczą Ed. Bote & G. Bock. Ukazały się wówczas cykle miniatur: *Danses polonaises (Tańce polskie) op. 9*, *Album de mai (Album majowe) op. 10* oraz *Tatra-Album (Album tatrzańskie) op. 12 na cztery ręce*.

Twórczość Paderewskiego z okresu studiów berlińskich wyróżnia nawiązanie do tematów polskich. Odnajdujemy tu mnóstwo przykładów stylizowanych tańców polskich – mazurków, krakowiaków oraz tańców góralskich.

Lato 1884 r. Paderewski spędza w Zakopanem, gdzie letnie ferie spędzała polska elita, artystyczna i naukowa. Tam Paderewski poznaje **Helенę Modrzejewską**, cieszącą się międzynarodową sławą aktorkę dramatyczną, znaną i cenioną w Europie, jak i w Ameryce. Zachwycona rudowłosym młodzieńcem Modrzejewska proponuje wspólny występ. Ignacy przy fortepianie towarzyszy recytacjom poezji podczas koncertu w Hotelu Saskim w Krakowie (**3 października 1884 r.**). Występ u boku Heleny Modrzejewskiej zagwarantował sukces artystyczny i finansowy. Dochód wyniósł 400 guldenów (jak na tamte czasy były to ogromne pieniądze), dzięki nim, Paderewski mógł zrealizować swoje największe marzenie: wyjechać do Wiednia na studia pianistyczne u jednego z najlepszych pedagogów fortepianu - **Teodora Leszetyckiego**.

Listopad 1884 r. – Ignacy Paderewski zgłasza się do Leszetyckiego.

Nauczyciel wysłuchał gry młodego polskiego pianisty i tak ocenił przyszłego ucznia: „*Dlaczego nie przybył pan do mnie wcześniej? Teraz już a późno... i jaka szkoda! Mógłbym pokierować pana zdolnościami i zrobić z Pana wielkiego pianistę*”. „*Był to dla mnie wielki cios – wspominał po latach Paderewski – Łatwiej zniósłbym wyrok Leszetyckiego, że w ogóle nie mam talentu pianistycznego – do takiej opinii o sobie byłem już przyzwyczajony i nie żałowałbym wówczas straconych lat – lecz kiedy powiedział, że mógłbym być ...! O, to było straszne*”¹⁶.

Leszetycki przyjął mimo wszystko Paderewskiego na lekcje, argumentując, iż widzi w nim wrodzony instynkt muzyczny oraz „najważniejszą zaletę pianisty: dźwięk”, pochwalił też prawidłowe posługiwanie się pedałem¹⁷.

Paderewski w Wiedniu kształcił się ponownie od podstaw, pracował nad korektą złych nawyków pianistycznych, a następnie nad właściwą techniką. Była to praca tytaniczna, Paderewski po latach powtarzał: **że droga do sukcesu to 10 % talentu i 90 % pracy.**

Poza doskonaleniem swoich umiejętności pianistycznych, pracy nad repertuarem koncertowym, dużo czasu poświęcał Paderewski komponowaniu – pisał *Koncert fortepianowy a-moll* i zanotował pierwsze pomysły *Sonaty skrzypcowej a-moll*.

¹⁴ Iwona Kienzler, Ignacy Paderewski. Ulubieniec kobiet, Warszawa 2014 s. 93

¹⁵ Iwona Kienzler, Ignacy Paderewski. Ulubieniec kobiet, Warszawa 2014 s. 93

¹⁶ tamże, s. 115

¹⁷ tamże, s. 115

W 1888 roku Paderewski ukończył **Koncert fortepianowy a-moll op. 17** i zadedykował go Tadeuszowi Leszetyckiemu. Ten, doceniając wartość utworu, zaaranżował spotkanie ze słynnym dyrygentem **Hansem Richterm**. Richter wysłuchawszy utworu zaproponował występ w Wiedniu z kompozytorem, jako solistą. Sprzeciwiła się temu Anette Nikołajewna Jessipowa, uczennica, żona i asystentka Leszetyckiego, pianistka o międzynarodowej sławie, mówiąc „*ja muszę zagrać ten koncert. Studiowałam go parę tygodni, należy mi się przywilej zostania jego matką chrzestną*”¹⁸.

20 stycznia 1889 roku w sali wiedeńskiego **Musikverein** (Złota Sala) odbyło się prawykonanie utworu. Orkiestrę poprowadził dyrygent Hans Richter.

Jessipowa uważała Paderewskiego za „geniusza o wielkiej inteligencji i uroku”. Dzięki swoim kontaktom i powodzeniu, jakim cieszyła się w świecie artystycznym ówczesnej Europy. Jessipowa torowała młodemu, nikomu nieznanemu Polakowi drogę do kariery. Paderewski odwdzińczył się dedykując jej swoje utwory, które później często i chętnie wykonywała: **Album majowe op. 10**, pierwszy zeszyt **Humoresek koncertowych op. 14 i Toccate Es-dur – Na pustyni op. 15, Menueta G-dur**. Wypromowała wiele jego kompozycji: **Menuet G-dur, Wariacje i fugę a-moll** oraz **Koncert fortepianowy a-moll**.¹⁹

Zwrot w karierze artystycznej

Po udanych występach w Wiedniu, Strasburgu, Warszawie, Ignacy Paderewski był gotowy podbić sceny Europy. Długo się zastanawiał gdzie powinien rozpocząć swoją „karierę”, swoje występy, ostatecznie zdecydował się na Francję ... i jak się okazało, był to najlepszy wybór.

Młody pianista zwrócił się z prośbą o występ w Paryżu do dyrektora **firmy Erard – Alberta Blondela**. Firma produkująca fortepiany posiadała jedną z największych sal koncertowych Paryża. Na debiutancki występ, od którego zaczęła się kariera Paderewskiego, zaproszono całą śmietankę arystokratyczno – towarzyską Paryża.²⁰

Paryski debiut, który miał miejsce w **Sali Erarda 3 marca 1888 r.** był debiutem oszałamiającym, pianistę okrzyknięto "sensacją sezonu". Paderewski stał się idolem paryskiej publiczności. Francuska prasa uznała go za „najbardziej zadziwiającego” zagranicznego pianistę, który występował w Paryżu, nazwała go „drugim Chopinem”, „lwem Paryża”. Nauka u Teodora Leszetyckiego, wielogodzinne ćwiczenia z Anette Jessipową i sukces odniesiony w Paryżu utwierdziły Paderewskiego o dobrym wyborze drogi artystycznej. Debiut paryski przyniósł Ignacemu Paderewskiemu sławę i zapoczątkował trwającą ponad 50 lat nieprawdopodobną karierę pianisty wirtuoza.

Przybył, zagrał i... zwyciężył

Po Paryżu przyszły koncerty w innych miastach europejskich: recitale w całej Francji, Belgii, Niemczech, Szwajcarii, Rumunii, a także w kraju (w Krakowie, Lwowie, Tarnowie, Toruniu, Poznaniu).

9 maja 1890 r. pierwszy raz występuje z recitalem w Anglii, w Londynie, w sali koncertowej St. James's Hall. Koncert okazał się wielką klapą, na widowni było tylko parę osób. Recenzje były miażdżące, ale na jego kolejne koncerty przychodziło coraz więcej ludzi, którzy nie podzielali opinii krytyków.²¹

Drugi koncert przyciągnął więcej publiczności, trzeci okazał się ogromnym sukcesem.

W Londynie jako drugi polski pianista (po Chopinie) koncertował w domach arystokratów i koronowanych głów.

¹⁸ Iwona Kienzler, Ignacy Paderewski. Ulubieniec kobiet, Warszawa 2014 s. 134

¹⁹ <https://portalmuzykipolskiej.pl/pl/osoba/226-ignacy-jan-paderewski/biografia/2-biografia-pelna>

²⁰ Magdalena Majewska, Paderewski, Kraków 2024, str. 54

²¹ tamże, s. 179

Wielbicielką talentu Paderewskiego została królowa Wiktorja oraz jej córka, księżna Luiza oraz księżna Aleksandra Duńska, która po śmierci Wiktorji została królową Anglii jako żona Edwarda VII.

Ameryka – amerykański triumf

Paderewski miał 31 lat, gdy stanął u progu wielkiej kariery w Ameryce.

W marcu 1891 roku impresario Paderewskiego, Daniel Mayer, zawarł kontrakt z amerykańskim agentem Charlesem F. Tratberem. Kontrakt dotyczył koncertów w okresie od 16 listopada 1891 roku do 30 kwietnia 1892 roku po Stanach Zjednoczonych i Kanadzie. Umowa dotyczyła 80 występów, 5 tygodniowo. Paderewski zobowiązał się do grania wyłącznie na fortepianach firmy Steinway and Sons.

17 listopada 1891 r. zagrał pierwszy koncert w Stanach Zjednoczonych i od razu w Carnegie Hall (Nowy Jork), Sali, która jest jedną z najważniejszych sal koncertowych świata. Paderewski z Nowojorską Orkiestrą Symfoniczną, którą dyrygował Walter Damrosch, wykonał *IV Koncert fortepianowy* C. Saint-Saënsa oraz swój własny *Koncert a-moll*. Zaprezentował również pięć solowych utworów Chopina²².

W swojej pięćdziesięcioletniej karierze pianisty przemierzył kontynent amerykański ponad trzydzieści razy. Ameryka, stała się dla Paderewskiego ważnym etapem w jego karierze artystycznej i politycznej.

Polski pianista koncertował we wszystkich krajach Europy, w Afryce Południowej, Australii, Nowej Zelandii, Ameryce Południowej. Sławę wirtuoza fortepianu łączył z sukcesami kompozytorskimi.

Manru

Manru – jedyna opera Ignacego Jana Paderewskiego. Libretto napisał Alfred Nossig na podstawie powieści „*Chata za wsią*” Józefa Ignacego Kraszewskiego.

Prapremiera *Manru* odbyła się w Dreźnie 29 maja 1901 roku (śpiewana po niemiecku), zaś polska premiera we Lwowie 8 czerwca 1901 roku, a następnie w Teatrze Wielkim w Warszawie 24 maja 1902 roku.

Premiera amerykańska (śpiewana w języku angielskim) odbyła się na scenie Metropolitan Opera w Nowym Jorku 14 lutego 1902. *Manru* jest jedyną polską operą, która kiedykolwiek została wystawiona w Metropolitan Opera.

Manru w inscenizacji Marka Weissa (współpraca Teatru Wielkiego – Opery Narodowej w Warszawie i Teatru Wielkiego w Poznaniu) został nominowany w 2019 roku do nagrody zwanej operowym Oscarem – International Opera Awards w kategorii *Rediscovered Work* (*Dzieło odkryte na nowo*)²³.

Symfonia h – moll op. 24 „Polonia”

Symfonia h - moll op. 24 „Polonia” powstawała w latach 1903-07. Ignacy Jan Paderewski skomponował swoją „Polonię” z okazji 40-lecia wybuchu Powstania Styczniowego (1863).

Pierwsza część utrzymana w nastroju zadumy i smutku, emanuje dramatyzmem. Elegijna część druga wyraża tęsknotę i marzenia o szczęściu. Trzecia część utworu (*Vivace*) to poemat symfoniczny, w którym pojawiają się ukryte motywy hymnu „*Jeszcze Polska nie zginęła*”.²⁴

²² <https://www.lazienki-krolewskie.pl/pl/edukacja/baza-wiedzy/ignacy-jan-paderewski-bohater-sztuki-i-ojczyzny>

²³ <https://pl.wikipedia.org/wiki/Manru>

²⁴ [https://en.wikipedia.org/wiki/Symphony_in_B_minor_\(Paderewski\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Symphony_in_B_minor_(Paderewski))

Helena Maria Paderewska z domu Rosen, Górska – druga żona

31 maja 1899 roku - w Warszawie w kościele św. Ducha przy ul. Freta odbył się ślub Ignacego Jana Paderewskiego z Heleną Marią Górską z domu Rosen.

Życie Heleny Marii Paderewskiej toczyło się wokół męża. Jeździła z Paderewskim w trasy koncertowe po całym świecie, była przy boku Paderewskiego podczas wywiadów, które udzielał bardzo chętnie. Wspierała go po śmierci kalekiego syna (Alfred zmarł w wieku 21 lat, w wieku 3 lat zakaził się wirusem polio, które miało trwałe konsekwencje zdrowotne).

Tolerowała fakt, że mąż, choć zarabiający krocie [...] miał słabość do wydawania pieniędzy. Przeznaczał je na działalność filantropijną, nie odmawiał nigdy koncertów charytatywnych, wspierał żołnierzy i obcych, potrzebujących pomocy ludzi.

To szlachetne postępowanie nadwyrężało dość mocno majątek pianisty, podobnie jak jego nietrafione inwestycje i rozrzutność. Ignacy chciał się podobać, trwonił więc pieniądze na jedwabne koszule, kamizelki, fraki, lakierki i półbuty robione na miarę w Londynie, futrzane płaszcze, drogie spinki do zegarków czy papierośnice. Ale jednocześnie zarabiał tyle, by zainwestować w bezpieczną i luksusową przystań na resztę życia - stała się nią dla małżonków szwajcarska posiadłość Riond-Bosson koło Morges (posiadłość w Szwajcarii, leżąca nad Jeziorem Genewskim, zakupiona w 1899 roku).

W Riond-Bosson odbywały się kursy mistrzowskie dla polskich pianistów przygotowujących się do udziału w Konkursach Chopinowskich w Warszawie. Byli wśród nich m.in. Stanisław Szpinalski, Henryk Sztompka, Witold Małcużyński i Władysław Kędra²⁵.

Helena Maria Paderewska zmarła 16 stycznia 1934 roku, Paderewski bardzo przeżył jej śmierć i po latach wspominał, że nikt nie dbał o niego tak, jak ona.

Tytuły, znajomości, biblioteka

12 tytułów: doktora praw, filozofii i muzyki, z 12 wyższych uczelni na świecie, w tym Uniwersytetu Jagiellońskiego i Uniwersytetu Oksfordzkiego.

Pracując jesienią w Instytucie Muzycznym Paderewski podjął dodatkową naukę (miał wówczas 18 – 20 lat), gdyż uważał że jego wiedza jest niewystarczająca, znikoma: „*Uczyłem się łaciny, matematyki, literatury i historii. Miałem aż czterech nauczycieli, którzy do mnie przychodzili dzień w dzień. Było to bardzo kosztowne*”²⁶.

Mówił bardzo dobrze, nie tylko po polsku, po francusku, rosyjsku, angielsku, niemiecku i hiszpańsku. Znał też język włoski. Dużo czytał, prawie wszystko co wpadło mu w ręce. „To co przeczytał, szybko zapamiętywał”. „Jego biblioteka w Riond – Bosson liczyła kilka tysięcy książek: od słowników po literaturę faktu po kryminały Agaty Christie. Czytał w oryginale Williama Szekspira, Charlesa Dickensa, Jane Austin, Marka Twaina (którego poznał osobiście), Oskara Wilde’a, Wiktora Hugo, a także polskich twórców, Jana Kochanowskiego, Adama Mickiewicza, Juliusza Słowackiego, Stanisława Wyspiańskiego. Uwielbiał trylogię Sienkiewicza (Nobel 1905)”²⁷. Paderewski uwielbiał książki historyczne – polityczne, poświęcone dziejom państwa, biografie dowódców i przywódców. Zbierał przewodniki, książki podróżnicze, atlasy geograficzne, książki kucharskie z różnych krajów.

²⁵ Magdalena Majewska, Paderewski, Kraków 2024, s. 181

²⁶ tamże, s. 61

²⁷ tamże, s. 63

Znał dobrze wielu prezydentów, królów, królowe, papieży, premierów, ministrów, ambasadorów, naukowców i artystów światowej sławy. Gdy wchodził na scenę wstawali z miejsc królowe i królowie. Pielęgnował przyjaźnie z wielkimi ludźmi.

Film

Największą miłością Paderewskiego było kino. Na seanse filmowe chodził wszędzie – w każdej miejscowości, w której było kino i był czas między koncertami. Jako zapalony kinoman oglądał najczęściej filmy o dzikim zachodzie, westerny.

W 1936 roku Paderewski zagrał w prawdziwym filmie dźwiękowym „*Moonlight Sonata*” (Sonata księżycowa) w reżyserii Lothara Mendesa. Wystąpił w roli wirtuoza fortepianu, którego muzyka ma wpływ na ludzkie losy. Paderewski okazał się świetnym aktorem, scen nie trzeba było powtarzać, wzbudził tym podziw ekipy produkującej film, a że miał znakomitą pamięć podpowiadał kwestie innym aktorom.

Sprawy prywatne i publiczne

Paderewski włączał się w wiele różnych inicjatyw publicznych, m.in.:

- ✓ w budowę **Filharmonii Warszawskiej**, której był udziałowcem. Jej otwarcie, które odbyło się 5 listopada 1901 r., inaugurował właśnie Paderewski, wystąpił z orkiestrą symfoniczną pod dyktando Emila Młynarskiego grając swój **Koncert fortepianowy a- moll** oraz kilka solowych utworów Chopina,
- ✓ zbudowane w Zakopanem z inicjatywy Kazimierza Dłuskiego i ze znacznym udziałem finansowym Paderewskiego, sanatorium dla chorych na gruźlicę
- ✓ zainwestował w budowę hotelu Bristol - otwarty w 1901 r. - chciał aby Warszawa miała hotel na światowym poziomie,
- ✓ 8 lutego 1932 - Nowy Jork (Madison Square Garden) – Paderewski dał wyjątkowy koncert, na który przybywa rekordowa liczba słuchaczy – 16 tysięcy; dochód z koncertu zostaje przeznaczony na bezrobotnych amerykańskich muzyków,
- ✓ 1910 r. – obchodzono pięćsetną rocznicę zwycięskiej bitwy pod **Grunwaldem**, za sprawą Paderewskiego stanął w Krakowie Pomnik Grunwaldzki, poświęcony "Pracojcom na chwałę, braciom na otuchę",

Hej, Orle Białe

Pieśń napisana w 1917 r. na chór męski z towarzyszeniem fortepianu. Paderewski napisał zarówno muzykę jak i słowa. Pieśń jest ostatnią kompozycją Paderewskiego, który porzucił komponowanie na rzecz coraz bardziej absorbującej go polityki.

W pierwszym nowojorskim wydaniu pieśni drukiem w 1918 r. kompozytor umieścił adnotację: „*cały dochód ze sprzedaży niniejszego hymnu przeznaczony na cele narodowe*”. Pozyskane w ten sposób środki Paderewski przekazał na rzecz formujących się najpierw w Stanach Zjednoczonych, a później we Francji oddziałów Armii Polskiej.

O niepodległość Rzeczypospolitej

Wraz z wybuchem I wojny światowej (1914) najważniejsza dla Paderewskiego stała się działalność patriotyczna i niepodległościowa. Przebywając w Stanach Zjednoczonych, prawie co drugi dzień dawał koncerty, muzyką oraz słowem apelował o pomoc dla walczących Polaków. W ten sposób sprawą Polski zainteresował administrację Stanów Zjednoczonych. Nawiązał bezpośredni, przyjacielski kontakt z prezydentem **Thomasem Woodrowem Wilsonem**. W styczniu 1917 r. przygotował memoriał dotyczący Polski i jej historii, z uzasadnieniem odbudowy jej niepodległości.

W wyniku wielu starań, również osobistych kontaktów Paderewskiego, prezydent Wilson **8 stycznia 1918 r.** w swoim orędziu pokojowym uznał kwestię niepodległości Polski za jeden z warunków przyszłego pokoju w Europie (punkt trzynasty orędzia).

28 czerwca 1919 r. (sobota) w Sali Lustrzanej w pałacu w Wersalu pod Paryżem Ignacy Jan Paderewski i Roman Dmowski w imieniu Polski podpisali traktat pokojowy. Po 123 latach niewoli odrodziło się niepodległe państwo polskie.

Dziela wszystkie Chopina

W 1928 roku Paderewski rozpoczął kursy mistrzowskie w Riond – Bosson. Pianiści, muzycy i muzykolodzy od pewnego czasu zastanawiali się jak prawidłowo grać Chopina. Na rynku wydawniczym znajdowało się wiele wydań utworów Chopina ale każde było inne, utwory różniły się nutami przepisywanymi nie z oryginału oraz interpretacją grającego. Dlatego w 1935 r. na zlecenie Instytutu Fryderyka Chopina (dziś Towarzystwo im. Fryderyka Chopina w Warszawie), Paderewski we współpracy z Ludwikiem Bronarskim i Józefem Turczyńskim, rozpoczął pracę nad wydaniem *"Dzieł wszystkich Fryderyka Chopina"*. „[...] Prace trwały pięć lat, Turczyński i Bronarski dokładnie porównywali wydania każdego utworu z dostępnymi rękopisami Chopina, a Paderewski decydował o ostatecznej wersji, komentarzach i sugestjach wykonawczych. Rząd polski zakupił wszystkie rękopisy niemieckiego wydawnictwa Breitkopf & Hartel, ale wielu brakowało”²⁸. Prace ukończono w 1940 roku. *„Dziela wszystkie”* ukazały się w latach 1949 – 1961. Obecnie uzyskały najwyższy, bo kilkumilionowy nakład²⁹.

Ostatnie lata

W chwili wybuchu II wojny światowej, pomimo sędziwego wieku Ignacy Paderewski ponownie zaangażował się w działalność polityczną i patriotyczną. Wygłaszał przemówienia, wspierał na duchu rodaków, organizował pomoc dla ofiar wojny w Polsce. Apelowal do świata o pomoc dla Polski

Pod koniec 1940 r. Ignacy Jan Paderewski wyjechał do Stanów Zjednoczonych. W 1941 r. publiczność amerykańska zorganizowała "Dni Paderewskiego". Z okazji jego pierwszego występu w Stanach Zjednoczonych (17 listopada 1891 r.) w wielu amerykańskich miastach przygotowano koncerty. Obchody pięćdziesięciolecia debiutu, złoty jubileusz uświetniono około sześcioma tysiącami koncertów na cześć artysty. Dochód wpłacano na The Paderewski Testimonial Fund (Funduszu Ratunkowy im. Ignacego Paderewskiego). Zebrane środki przeznaczono przede wszystkim na pomoc dla Polski, m.in. na zakup żywności, odzieży.

Ostatnie przemówienie Ignacego Jana Paderewskiego miało miejsce 22 czerwca 1941 r. w Oak Ridge (New Jersey). Czuł się wówczas już źle, chorował i po tygodniowej chorobie zmarł **29 czerwca 1941 r. w Nowym Jorku**.

Tuż przed śmiercią Paderewski ustnie przekazał siostrze, Antoninie Paderewskiej-Wilkońskiej, towarzyszącej bratu do ostatnich chwil, swą wolę. Chciał, by pochowano go w wolnej Polsce, a serce pozostawiono w Ameryce. Wielki pianista, orędownik sprawy polskiej, mąż stanu, Polak, spoczął na Narodowym Cmentarzu w Arlington pod Waszyngtonem. Szczątki polskiego męża stanu i muzyka spoczęły w tym miejscu „czasowo”. Trumna z ciałem Ignacego Jana Paderewskiego przybyła do Polski dopiero **29 września 1992 roku** i trafiła do podziemi katedry św. Jana w Warszawie. Zabalsamowane serce pianisty, zgodnie z jego wolą, znajduje się w USA, w Sanktuarium Matki Bożej Częstochowskiej w Doylestown.

²⁸ Magdalena Majewska, Paderewski, Kraków 2025 s. 182

²⁹ tamże, s. 183

Literatura:

1. Magdalena Majewska, Paderewski, Polskie Wydawnictwo Muzyczne, Kraków 2024
2. Iwona Kienzler, Ignacy Paderewski. Ulubieniec kobiet, Bellona, Warszawa 2014
3. Ignacy Jan Paderewski, Pamiętniki 1912 – 1932, spisała Mary Lawson, polskie Wydawnictwo Muzyczne, Kraków 1972
4. <https://www.aan.gov.pl/paderewski/> [data dostępu: 17.09.2025]
5. <https://www.lazienki-krolewskie.pl/pl/edukacja/baza-wiedzy/ignacy-jan-paderewski-bohater-sztuki-i-ojczyzny> [data dostępu: 17.09.2025]
6. <https://portalmuzykipolskiej.pl/pl/osoba/226-ignacy-jan-paderewski> [data dostępu: 17.09.2025]
7. <https://paderewski.muzykologia.uj.edu.pl/ignacy-jan-paderewski/biogram> [data dostępu: 17.09.2025]
8. <https://www.cultureave.com/zywot-paderewskiego/> [data dostępu: 17.09.2025]